

Трудове право та право соціального забезпечення

Рівність в оплаті праці означає застосування єдиних критеріїв в оцінці праці; такими критеріями виступають: складність та умови виконуваної роботи, професійно-ділові якості працівника, результати його праці та господарської діяльності підприємства, тобто кількість та якість праці. А оскільки професійно-ділові якості працівника та умови виконуваної роботи фактично є неоднаковими, то і оплата праці для того, щоб відповідати кількості та якості праці, повинна бути фактично неоднаковою. У зв'язку з цим диференціація оплати праці поряд із єдністю в оплаті є економічно обґрунтованою та служить правовим принципом регулювання оплати праці.

Усі ці три чинники і визначають потребу у прийнятті спеціальних норм, які регламентують особливості оплати праці державних службовців, суддів, прокурорських працівників, медичних працівників, працівників освіти, жінок, неповнолітніх, інвалідів і ін. Диференціація забезпечується як шляхом прийняття нормативних актів на рівні законів (особливе, фундаментальне значення для визначення принципових положень регулювання відносин оплати праці має Конституція України), підзаконних у тому числі відомчих актів, так і локальною нормотворчістю. При цьому найбільш оптимальному поєднанню загального і особливого у забезпеченні єдності і диференціації правового регулювання оплати праці з використанням локальних норм слугує розробка і прийняття примірних чи типових нормативних актів як основи локальної нормотворчості.

Поряд із цим та іншими загальними принципами регулювання оплати праці виділяють і більш вузькі принципи, що відносяться до окремих норм чи груп норм про оплату праці. Як приклад називаються закріплення більш високих розмірів оплати на важких роботах, на роботах із шкідливими і небезпечними умовами праці, на роботах з особливими природними, географічними і геологічними умовами та умовами підвищеного ризику для здоров'я (ст.100 КЗоТ України); встановлення певних гарантій при відхиленні від умов праці, передбачених тарифами; підвищена оплата роботи в надурочний час, у святкові та неробочі дні тощо.

Отже, єдність та диференціація оплати праці, її гарантованість – це той правовий принцип, який пронизує усе законодавство про оплату праці. На ньому ґрунтуються вся галузь трудового права і саме з цих засад повинен виходити законодавство, встановлюючи норми, спрямовані на регулювання трудових відносин, зокрема, і відносин оплати праці найманіх працівників.

¹ Спеціальному дослідженням підлягали принципи практично усіх галузей права. Див., наприклад, Чаусова Л.П. Принципи екологічного права: Автореферат дис. канд. юрид. наук. – Харків, 1998; Толстой Ю.К. Принципы гражданского права. // Правоведение. – 1992.-№2.- С.49-53; Келина С.Г., Кудрявцев В.Н. Принципы советского уголовного права. – М.: Наука, 1988. Про принципи трудового права див.: Прокопенко В.И. Основные принципы трудового права. – К., 1969; Лившиц Р.З., Никитинский В.И. Принципы советского трудового права // Советское государство и право. – 1974. - №8.; Смирнов О.В. Основные принципы советского трудового права. – М.: Юрид. лит., 1977; Иванов С.А., Лившиц Р.З., Орловский Ю.Л. Советское трудовое право: вопросы теории. – М.: Наука, 1978.

² Див.: В.Б.Караваев. Социальное страхование в СССР. – М., Госюриздан, 1959, С.5-9; Е.И.Астрахан. Принципы пенсионного обеспечения рабочих и служащих. – М., Госюриздан, 1962; Бабицкий А.М. Принцип свободы трудового договора в советском трудовом праве. // Правоведение. – 1989, №4, С.21-29.

³ Див.: Караваев Я.А., Гуляев Г.И. Основные принципы советского трудового права. – М.: ВЮЗИ, 1957.-С.24-25.

⁴ Див.: Советское уголовное право. Общая часть: Учебник / под ред. Г.А.Кригера, Б.А.Курикова, Ю.М.Ткачевского. – М.: МГУ, 1981. - С.72.

Н.Чудик-Білоусова,
викладач Національної академії Прикордонних
військ України імені Богдана Хмельницького,
м. Хмельницький

ОСОБЛИВОСТІ МАТЕРІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВОЗОБОВ’ЯЗАНІХ

Суб'єктами військового майнового правопорушення відповідно до чинного законодавства слід вважати громадян України, які заподіяли шкоду військовому майну при виконанні військових обов'язків у період проходження військової служби (військових зборів) та наділені відповідно до посади правами та обов'язками щодо охорони військового майна.

Військовозобов’язані вважаються суб'єктом військового майнового правопорушення тоді, коли внаслідок порушення ними приписів правових норм, вимог військових статутів (неналежне виконання покладених обов'язків) вчиняється правопорушення. Вони, як і військовослужбовці, володіють певною правосуб'єктністю – закріпленим у юридичній формі фактичним становищем у суспільних відносинах, які характерні для проходження військової служби (військових зборів), що включає в себе: правозадатність, дієздатність та правовий статус.

Військовозобов’язані вступають у військові, в тому числі і військові майнові правовідносини з часу видання розпорядження Міністра оборони або рішення Президента України про початок проходження військових зборів чи введення надзвичайного стану, оголошення окремих місцевостей зонами надзвичайної екологічної ситуації та прибууття на збори (ч. 5, 7 ст. 29 Закону України "Про загальний військовий обов'язок і військову службу")¹. Вони несуть обов'язки військової служби з початку проходження військових зборів. Військове законодавство України зазначає, що права і обов'язки громадян, які звільнені з військової служби, а також від призову на строкову військову службу та перебувають в запасі випливають з умов військової служби (абз. 2 ч. 1 ст. 29 Закону України "Про загальний військовий обов'язок і військову службу"). У період проходження зборів на них поширюється правовий статус військовослужбовців і вони вважаються деліктозадатними (ст. ст. 410-413 Кримінального кодексу України). Законодавство Російської Федерації зазначає, що статус військовослужбовців поширюється на військовозобов’язаних у випадках і в порядку, передбаченому законодавством (ст. 1 Федерального Закону "Про статус військовослужбовців")².

Для визнання особи військовозобов’язаною, тобто такою, що на даний момент виконує обов'язки військової служби та перебуває на військових зборах необхідно є наявність наступних умов: перебування особи в запасі; розпорядження Міністра оборони України про проведення військових навчальних зборів (рішення Президента України про введення в Україні або окремих її місцевостях надзвичайного стану чи оголошення окремих місцевостей України зонами надзвичайної екологічної ситуації); Указ Президента України про призов на військову службу при загальній чи частковій мобілізації або введенні надзвичайного стану; строк проведення військових зборів, однак при цьому необхідним є врахування того факту, який звільнене особу від проходження військових зборів (ст. 30 Закону України "Про загальний військовий обов'язок і військову службу").

Суб'єктом військового майнового правопорушення не можуть бути військовозобов’язані, які досягли граничного віку перебування у запасі; зняті з військового обліку та переведені у відставку на підставі висновку про непридатність до військової служби (ст. 32 Закону України "Про загальний військовий обов'язок і військову службу").

Початком перебування на військових зборах, слід вважати день від'їду до місця проведення військових зборів.

На військовозобов’язаних у період проходження військових зборів поширюється як дія військового, так і трудового законодавства. Вони забезпечуються коштами і матеріальними засобами в порядку і розмірах, визначених Кабінетом Міністрів

України. Військовозобов'язаним, які на день призову на військові збори не працюють, виплачується грошове забезпечення в розмірі мінімальної заробітної плати за рахунок коштів Міністерства оборони України та інших військових формувань (ч. 8, 10 статті 29 Закону України "Про загальний військовий обов'язок і військову службу"). У період проходження військових зборів, включаючи час проїзду до місця їх проведення і назад за військовозобов'язаними зберігається місце роботи, займана посада та середній заробіток, час перевування на військових зборах зараховується до загального трудового стажу, стажу роботи за спеціальністю та зберігається заробіток (ч.9 ст.29 Закону України "Про загальний військовий обов'язок і військову службу"). Законодавець закріплює принцип гарантування збереження грошового забезпечення військовослужбовців, їх права та законні інтереси, однак цього не можна стверджувати по відношенню до військовозобов'язаних, які несуть обмежену, повну та підвищеною матеріальну відповідальність у випадку заподіяння ними шкоди військовому майну відповідно до місячного грошового забезпеченням військовослужбовців, залежно від військового звання як військовослужбовців запасу³. Слід зазначити, що грошове забезпечення військовослужбовців та заробітна плата військовозобов'язаних відрізняються. Тому принцип "однакової відповідальності" не повинен застосовуватися, оскільки він суперечить сути "гуманістичної функції" права. Матеріальна відповідальність військовозобов'язаних повинна бути більш диференційована та ґрунтуватися на нормах трудового законодавства.

Закінченням військових зборів слід вважати день, коли військовозобов'язаний офіційно припинив виконання обов'язків військової служби у зв'язку із закінченням військових зборів.

Військовозобов'язаний є суб'єктом військового майнового правопорушення, якщо він у період проходження військових зборів на відповідній посаді не виконував чи неналежно виконував обов'язки військової служби щодо охорони військового майна (наказ командира (начальника) військової частини) та не вживав заходів щодо збереження військового майна.

¹ Про внесення змін і доповнень до Закону України "Про загальний військовий обов'язок і військову службу": Закон України від 18 червня 1999 року // Відомості Верховної Ради України. – 1999. - № 33. – Ст. 270.

² Федеральный Закон "О материальной ответственности военнослужащих за ущерб, причиненный государству" // Собрание законодательства Российской Федерации. – 1999. - № 29. – Ст. 3682.

³ Положення про матеріальну відповідальність військовослужбовців за шкоду, заподіяну державі від 23 червня 1995 року// Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 25. – Ст. 193

Я. Шестакова,
студентка 3-го курсу юридичного факультету
Київського національного економічного
університету

КОНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Конституцією проголошено Україну соціальною і правовою державою (ст.1). Соціальна держава така, яка бере на себе обов'язок турбуватися про соціальну справедливість, добробут своїх громадян, їх соціальну захищеність. Розвиток ринкових відносин викликає необхідність проведення у соціальній сфері широкомасштабної реформи, яка впроваджується новими законодавчими актами, очікується прийняття Соціального кодексу України. Таким чином, закладається нова система правового регулювання єдиного об'єкту - соціальної сфери. Багато правознавців сучасності вважають, що в даний час формується нова галузь права України - соціальне право. Генетичні витоки цієї галузі права слід шукати у такому зв'язку і такій послідовності: соціальні права людини - соціальна держава - соціальна сфера - соціальна функція - соціальна політика -соціальне право.

Конституція України встановила перелік соціальних прав людини і громадянина: право громадян на працю (ст.46), на житло (ст.47), на охорону здоров'я, медичну допомогу та страхування (ст.49), на достатній життєвий рівень (ст.48) тощо.

Розвиток соціальної сфери соціальної функції держави приводить до формування нової правової спільноти - соціального права.

На мою думку, соціальне право - це система норм, що регулюють суспільні відносини щодо реалізації, охорони і захисту соціальних прав людини і громадянина з метою збереження, відтворення та розвитку людського суспільства. Це комплексна галузь права, що включає в себе такі галузі права, як трудове, медичне, освітнянське право, право соціального забезпечення. Предметом соціального права виступають суспільні відносини щодо соціального захисту людини і громадянина у різних ланках соціальної сфери - на ринку праці та здійсненні трудової діяльності, соціальному забезпеченні, охороні здоров'я, освіті.

У структурі соціального права знаходять свій вияв інтеграція і диференціація соціального права, які дозволяють встановити Загальну і Специальну його частини. Інтеграція проявляється у регулюванні соціальної сфери в цілому як єдиного об'єкту, у наявності таких правових норм, які складають Загальну частину соціального права. Це правові інститути, які є спільними для галузей права, що входять до соціального права: соціальний статус людини і громадянина; стандартизація соціальних прав; управління в соціальній сфері; економіко - правовий механізм забезпечення соціальних прав; соціальний моніторинг; контроль забезпечення соціальних прав; система захисту соціальних прав; відповідальність за порушення соціальних прав. Специальну частину соціального права складають її підгалузі - трудове право, право соціального забезпечення, медичне право, освітнянське право. Ці галузі мають свою власну внутрішню структуру.

В Україні соціальне право знаходиться на стадії становлення. Його розвиток убачається в ухваленні Верховною Радою Закону України "Про соціальну політику" та у прийнятті Соціального кодексу України, у котрому мають бути встановлені норми, що складають Загальну частину соціального права. Диференціація - це подальший розвиток соціального права як права соціального захисту у регулюванні окремих сфер суспільних відносин: у сфері трудової діяльності, соціального забезпечення, охороні здоров'я тощо та їх видів. Наприклад: пенсійне забезпечення у праві соціального забезпечення, охорона прав жінок, неповнопілітніх - у трудовому праві.

Також актуальною є проблема гармонізації національного законодавства з міжнародним соціальним правом.

Сучасні дослідники - правознавці Росії та України, такі як Е. І. Доморацька, Ю. О. Тихомиров, Л. Н. Анісімов, С. В. Коробов, І. В. Яковюк визнають існування сучасного соціального права.

Отже, соціальне право як окрема галузь права України має своє "право на життя".